

ОДГОВОРНОСТ ПРАВНОГ ЛИЦА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА, ПРИВРЕДНЕ ПРЕСТУПЕ И ПРЕКРШАЈЕ У СРПСКОМ ПРАВУ

Апстракт: Овај чланак представља компаративни приказ и анализу одговорности правног лица за прекршаје, привредне преступе и кривична дела. Као јавноправни деликти правних лица, у српском праву, обухваћени су појмом привредно казнено право. За прекршаје се такође користе и термин административно-казнено право и према ставу теорије реч је о објективној одговорности правног лица, због пројектовања дужног надзора органа управљања, одговорног лица или радње другој лица, које је поседовало овлашћења за заступање правног лица у време извршења прекршаја. Међутим, у новијој судској пракси прекршајних судова, тражи се образлагање виности правног лица, што је у домену теорије о субјективној одговорности. Пројектовање дужног надзора одговорног лица је и заједнички именица за све три врсте одговорности у овом раду и даја је посебна анализа за сваку. Одговорност правних лица за привредне преступе и прекршаје конституирана је после Другог светског рата, док је одговорност правног лица за кривична дела, релативно новије даја.

Кључне речи: правно лице, одговорно лице у правном лицу, кривично дело, прекршај, привредни преступ.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Кривична одговорност правног лица за кривична дела, у српском праву новијег је датума.¹ Ова врста одговорности предвиђена је усвајањем Закона о одговорности правних лица за кривична дела 2008. године.² Пре тога,

* Докторанд Правног факултета Универзитета у Мишколцу, adv.milicailic@gmail.com.

1 Ј. Шупут, „Одговорност правног лица за кривична дела“, *Сирани правни животи*, 1/2009, 170.

2 Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 97/2008.

закони су предвиђали одговорност правних лица за прекршаје и привредне преступе, али не и одговорност за кривична дела. Привредни преступи као специфична категорија деликата, прописани су различитим законима за потребе праксе, а и због промењеног положаја правних лица, као привредних субјеката. Норме ових закона нису биле међусобно усклађене, па је долазило до потешкоћа приликом тумачења права.³ Њихова примена била је отежана и због неусклађености са кривичним делима и привредним прекршајима, а и са старим Законом о привредним преступима, који је и данас важећи закон, упркос постојању већег броја посебних закона из привредног казненог законодавства.⁴ Постојање привредних преступа је и даље неопходно и основано имајући у виду друштвене промене које су се одвијале, а и даље се одвијају, у нашој земљи и које су праћене привредним криминалитетом,⁵ док је кривична одговорност правног лица, за кривична дела, само наставак те одговорности правних лица за привредне преступе.⁶ Усвајањем Закона о одговорности правних лица за кривична дела, само је заокружена целина казнене одговорности правних лица и задржана подела казnenих дела на прекршаје, привредне преступе и кривична дела,⁷ док је Закон о прекршајима само начин који допуњује правила о казненој одговорности, садржана у претходна два закона.⁸

2. ОДГОВОРНОСТ ПРАВНОГ ЛИЦА ЗА ПРЕКРШАЈЕ

Прекршајна одговорност правног лица је изведена и супсидијерна у односу на прекршајну одговорност физичког лица, а такође је и изричито прописана материјалним прописом.⁹ Изводи се из противправних радњи физичких лица која су запослена у правном лицу, или одговорног лица које поступа у његово име, па у том смислу представља кумулацију одговорности правног лица и одговорног лица у правном лицу, док се кривица правног лица претпоставља (субјективна)¹⁰, дакле изведена субјективна одговорност.¹¹

3 J. Шупут, *op. cit.*, 176–177.

4 *Ibidem*.

5 М. Иконић, „Одговорност привредних субјеката за привредне преступе“, *Право и привреда*, 4-6/2024, 123.

6 М. Врховшек, „Услови одговорности правног лица за кривично дело“, *Анали Правној факултету у Београду*, 2/2008, 298.

7 Г. П. Илић, *Одговорност правних лица за кривична дела*, Универзитет Београду – Правни факултет, 2021, 5., https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2021/10/G.P.Ilic_Predgovor.Z.OPL_kd.pdf, 30. април 2025.

8 Н. Мрвић Петровић, „Одговорност правних лица и предузетника по новом закону о прекршајима“, *Право и привреда*, 4–6/2014, 262.

9 *Ibidem*.

10 З. Ђурђевић, „Казнена одговорност и правни поступак према правним особама у Републици Хрватској“, *Хрватски љејойис за казнено право и праксу*, 2/2003, 739. Цитирано у Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, 262.

11 М. Јовић, „Прекршајна одговорност“, *Правне шеме*, 6/2015, 161.

Међутим, пропуст правног лица да надзире рад одговорног лица представља начин заснивања његове одговорности, па долази до поистовећивања са објективном одговорношћу.¹² Објективна одговорност је и већински став доктрине¹³, међутим у судској пракси се срећу случајеви када судови траже утврђивање виности правног лица.¹⁴ Првенствено, прекршајна одговорност тј. њено постојање, нужен је услов за кажњавање оног лица које је учинило прекршај. То лице је физичко лице и према њему се примењује санкција, као учиниоцу прекршаја, међутим и правно лице је одговорно, такође у својству учиниоца прекршаја¹⁵, јер је до последице дошло радњом или пропуштањем дужног надзора органа управљања, одговорног лица или радњом другог лица, које је поседовало овлашћења за заступање правног лица (члан 27. став 1).¹⁶ Код овакве законске формулације, која је кумулативног карактера, постоје нејасноће, јер је питање начина на који је регулисан пропущен дужни надзор.¹⁷ Зато законодавац понавља ту исту регулативу у ставу 2, када прописује да одговорност правног лица постоји и када¹⁸ „1) орган управљања донесе противправну одлуку или налог којим је омогућено извршење прекршаја или одговорно лице нареди лицу¹⁹ да изврши прекршај; 2) физичко лице изврши прекршај услед пропуштања одговорног лица да над њим врши надзор или контролу“.²⁰ Дакле, није неопходно да орган управљања донесе противправну одлуку како је то формулисано у тачки 1, већ је практичније да имплицитно одобрење буде обухваћено овом нормом,²¹ те ће у наставку бити објашњено на примеру из праксе, где постоје многе ситуације када одговорно лице нареди запосленом да учини прекршај или сам запослени својевољно, без одобрења одговорног лица, употреби средство за рад правног лица и учини прекршај, а који произлази из самог пропуста одговорног лица у надзору и контроли над њим.²² Овај случај се може објаснити на примеру саобраћајног прекршаја. Наиме, одговорно лице нареди превоз грађевинског материјала возачу, запосленом у правном

12 Ј. Ђирић, „Објективна одговорност у кривичном праву“, Институт за упоредно право, Београд, 2008, 183. Цитирано у Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, 263.

13 Горан Милић, „Одговорност правних лица за кривична дела“, *Билтен судске праксе Окружног суда у Београду*, 2009, 5. Цитирано у Т. Делибашић, „Материјално-правна и процесна својства одговорности правног и одговорног лица“, *Право и привреда*, 4-6/2016, 624.

14 Т. Делибашић, *op. cit.*, 625.

15 Д. Јовашевић, „Прекршајна одговорност у праву Републике Србије“, *Годишњак факултета правних наука*, Бања Лука, 2013, 48.

16 Закон о прекршајима, *Службени гласник РС*, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – одлука УС, 91/2019, 91/2019 – др. закон и 112/2022 – одлука УС.

17 Т. Делибашић, *op. cit.*, 630.

18 *Ibid.*, 630–631.

19 Није јасно да ли се односи на одговорно или физичко лице. Т. Делибашић, *op. cit.*, 631.

20 Члан 27 став 2 Закона о прекршајима.

21 Т. Делибашић, *op. cit.*, 631.

22 https://www.paragrafs.rs/100pitanja/krivicno_pravo/odgovornost-pravnih-lica-odgovornih-lica-u-pravnom-licu-i-zaposlenih-za-saobracajne-preksaje.html, 15. април 2025.

лицу или само ангажованом, иако зна за неисправност возила, које је у власништву правног лица (није искључена могућност да је у власништву неког другог лица, али га правно лице ангажује по неком правном основу, нпр. уговору о закупу возила) или је то возило нерегистровано или нема капацитет да превезе велику количину терета.²³ У другом случају код пропуста надзора и контроле од стране одговорног лица, запослени без одобрења, сам узме возило, без путног налога за неке друге сврхе и учини прекршај.²⁴ У овом случају, поред предузећа и одговорног лица, и физичко лице (запослени) може одговарати за прекршај.²⁵ Правна веза ових лица са привредним друштвом је или уговор о раду или други уговори, као на пример о пословодству или делу.²⁶ Дакле, правно лице је заправо фикција јер физичко лице поступа у његово име²⁷ и урачунљивост, умишљај и нехат као основи одговорности физичког лица²⁸ не могу се приписати и правном лицу, али се примењују на физичка лица која заступају правно лице²⁹ те „одговорност физичког или одговорног лица у правном лицу за учињени прекршај, кривично дело или привредни преступ не искључује одговорност правног лица за прекршај“.³⁰ Основ по коме поступају физичка лица је пуномоћје, које им даје право да представљају правно лице, као и овлашћења да доносе одлуке у име тог правног лица и врше контролу унутар њега.³¹

Да би физичко лице одговарало, треба да испуни основни елемент прекршајне одговорности, а то је његова урачунљивост.³² Она се састоји из интелектуалних и вољних елемената. Интелектуалне обухватају способност расуђивања и закључивања, док вољне (волунтаристичке) способности се односе на моћ да се човек избори са унутрашњим и спољним препрекама и да спроведе своју одлуку, било да нешто уради или да свесно одустане од неке радње, разумевајући њен значај. То заправо значи да је особа способна да контролише своје понашање и поступа у складу са сопственим одлукама.³³ Тај њен став према свом делу, који је скуп свести, воље, побуда и свих

23 *Ibidem.*

24 *Ibidem.*

25 К. Голубовић *et al.*, *Водич кроз привредно казнене-поступке: прекршаји и привредни преступи*, Комитет правника за људска права – Yucom, 10, https://www.otvorenavratapravosudja.rs/vodici_vodic-kroz-privredno-kaznene-postupke-prekrsaji-i-privredni-prestupi

26 Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, 264.

27 М. Шушњара, „Одговорност субјеката у прекршајном праву“, *МНГ Центар*, 3, <https://mngcentar.com/site/FileContent/Resource/BazaZnanja/Pravo/Fajlovi/OdgovornostSubjekata.pdf>, 04. април 2025.

28 Члан 18. Закона о прекршајима.

29 М. Шушњара, *op. cit.*, 2.

30 Члан 27. став 4 Закона о прекршајима.

31 М. Шушњара, *op. cit.*, 3.

32 Члан 18. Закона о прекршајима.

33 М. Петровић, „Урачунљивост као услов за кривичну одговорност у судској пракси“, *Бранич*, Београд, 3/1995, 16–19. Цитирано у Д. Јовашевић, *op. cit.*, 49.

осећања (психичких процеса) чини садржину кривице, а најзначајнији су свест и воља, те од њиховог обима и степена испољавања зависи облик кривице.³⁴ Одговорна лица у правном лицу одговарају само када је то прописано законом, док правно лице одговара за прекршај учињен чињењем или нечињењем, или пропуштањем дужног надзора од стране одговорног лица, или органа управљања у правном лицу, или другог лица.³⁵ Дакле, потребно је нагласити да на основу члана 27, става 4, Закона о прекршајима „одговорност физичког или одговорног лица у правном лицу за учињени прекршај, кривично дело или привредни преступ не искључује одговорност правног лица за прекршај“³⁶ и да правно лице под законским условима може да одговара и у ситуацијама када се не може са сигурношћу утврдити ко је одговоран или постоје правне или стварне сметње за утврђивање одговорности, или није утврђена кривица одговорног лица или других лица или је искључена.³⁷

Тако је Врховни Касациони суд Србије, донео Пресуду Прзз 16/2020 од 25.02.2021. године, којом је укинуо пресуде Прекршајног у Београду 68 Пр 15785/19 од 28.11.2019. године и Прекршајног апелационог суда 11 Прж 4884/20 од 08.06.2020. године из разлога јер није наведено по ком основу је окривљена била одговорна. Наиме, Секретаријат за послове комуналне полиције, Градске управе града Београда, издао је прекршајни налог одговорном лицу у правном лицу, јер је возило чији је власник правно лице, било непрописно паркирано на коловозу. То је ометало пешаке на тротоару да исти користе, што је прекршај по градској одлуци о комуналном реду. Казна за овај прекршај је 5.000 динара. Одговорно лице, преко браниоца, уложило је захтев за судско одлучивање, па је покренут прекршајни поступак. Судови су утврдили да је одговорно лице, у правном лицу, дакле окривљено лице, одговорно због пропуштања вршења надзора над возачем, који је непрописно паркирао возило правног лица, и тиме је учинило прекршај. Врховни суд је укинуо напред наведене пресуде, јер у њима није наведен пропис по коме је одговорно лице оглашено кривим јер предметна одлука дефинише само радњу извршења, не и лица која су одговорна за настали прекршај, те не постоји законски основ за изрицање окривљујуће пресуде³⁸, јер одговорно лице у правном лицу, одговара само када је његова одговорност прописана законом.³⁹

Страно правно лице (као и физичко и одговорно лице у правном лицу) такође одговара за прекршај као и домаће. Услови за одговорност су да има пословну јединицу или представништво у Републици Србији, или да је прекршај учињен његовим превозним средством на територији Србије.⁴⁰

34 Д. Јовашевић, *op. cit.*, 54.

35 *Ibid.*, 57–58.

36 Закон о прекршајима.

37 Члан 27 став 3 Закона о прекршајима.

38 Пресуда Врховног Касационог суда Прзз 16/2020 од 25.02.2021. године.

39 М. Јовић, *op. cit.*, 156.

40 Члан 31 Закона о прекршајима.

У погледу предузетника закон није довољно детаљно уредио питање његове одговорности. Садашње решење само одређује када неко одговара као обично физичко лице, а када као предузетник. Правило каже да предузетник одговара за прекршаје у оквиру своје регистроване делатности, али под истим условима као и свако друго физичко лице. То одговара ситуацији када предузетник сам ради или има неколицину запослених. Међутим, неки предузетници су знатно економски јачи и запошљавају чак више људи него нека предузећа. Зато би било корисно да у будућности законодавац размотри могућност да се на такве предузетнике примене правила као за правна лица, што је, на пример, већ могуће у хрватском праву.⁴¹

3. ОДГОВОРНОСТ ПРАВНОГ ЛИЦА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА

Одговорност правног лица за кривична дела, као што је већ наведено, у уводном делу, је институт релативно новијег датума, у српском правном систему, али неопходан, у борби против криминала, привредног и организованог. Његова неопходност се огледа и ради усаглашавања са међународним правним стандардима, садржаним у многобројним документима, као и у уједначавању са законодавствима држава чланица Европске уније.⁴² Поступак за усвајање Закона о одговорности правних лица за кривична дела, који је ступио на снагу 4. новембра 2008. године, био је хитан, а по предлогу Владе Србије, која је неопходност његовог усвајања, образлагала тиме да је циљ приближавања Србије придруживању Европској унији.⁴³

Овај закон у члану 6. став 1 наводи да ће правно лице одговарати за кривично дело које учини одговорно лице у оквиру овлашћења и то са намером остваривања користи за правно лице.⁴⁴ Из ове одредбе закона следи закључак, да је одговорност правног лица заснована на извршењу кривичног дела од стране одговорног лица, у правном лицу, а такво схватање се заснива на теорији *alter ego* или идентификационој теорији која је најзаступљенија у Европској унији.⁴⁵

Међутим, већ у ставу 2 истог члана закона, прописано је да одговорност правног лица постоји и када одговорно лице, услед пропуста у надзору или контроли, омогући физичком лицу, које је под његовим надзором и контролом, извршење кривичног дела за рачун правног лица.⁴⁶ Ово би био

41 Н. Мрвић Петровић, *op. cit.*, 261, 271.

42 М. Врховшек, *op. cit.*, 291, 294.

43 И. Јоксић, „Кривичноправни аспект одговорности правних лица“, *Право – теорија и пракса*, 7-8 2010, 138.

44 Члан 6, став 1. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС* бр. 97/2008.

45 М. Врховшек, *op. cit.*, 294.

46 Члан 6, став 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

други модел приписивања одговорности (пored првог модела *alter ega*), и то одговорност надређености и подређености која је изведена из личне одговорности физичког лица.⁴⁷ Дакле, потребна је намера, умишљај да се изврши кривично дело, прибави противправна имовинска корист, док је код прекршаја довољан нехат.⁴⁸ Одговорност правног лица заснована је на кривици одговорног лица, али исто је одговорно под условима из члана 6. „ако је кривични поступак против одговорног лица обустављен или је оптужба одбијена“.⁴⁹ Такође правно лице одговара и за покушај кривичног дела, као и за продужено кривично дело.⁵⁰ Одговорност правног лица за покушај кривичног дела постоји под условом ако је законом прописано да је покушај кажњив, али се може и ослободити од казне, ако је спречило његово довршење,⁵¹ док код одговорности за продужено кривично дело, неопходно је и применити члан 61. став 1 Кривичног законика, из разлога што кривична дела треба да представљају целину више кривичних дела, која су извршила два или више одговорних лица, у правном лицу.⁵² У овом случају казна правном лицу се може пооштрили до двоструког износа у смислу члана 14.⁵³ Поред наведене казне, правном лицу се могу изрећи још две врсте кривичних санкција и то, условна осуда и мере безбедности.⁵⁴ Што се тиче казни, постоје две врсте: новчана казна и престанак правног лица и могу се изрећи само као главне казне. За новчану казну прописани су износи у оквиру најмање и највеће мере која не може бити мања од стотину хиљада динара ни већа од пет стотина милиона динара и изриче се у следећим износима: „1) од сто хиљада до милион динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до једне године или новчана казна; 2) од милион до два милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до три године; 3) од два милиона до пет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година; 4) од пет милиона до десет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година; 5) од десет до двадесет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до десет година; 6) најмање двадесет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора преко десет година“.⁵⁵ Док код изрицања условне осуде, суд одређује новчану казну

47 Т. Норе *et al.*, *Одговорност правних лица за кривично дело корупције*, Савет Европе, 2020, 11.

48 М. Станковић, „Деликтна одговорност правних лица“, *Право – теорија и пракса*, 2015, 42.

49 Члан 7, ставови 1 и 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

50 И. Јоксић, *op. cit.*, 138.

51 Члан 10 Закона о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС* бр. 97/2008.

52 Члан 11 Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

53 *Ibid.*

54 Члан 12 Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

55 Члан 14 Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

у износу до пет милиона динара, али истовремено одлучује да се та казна неће извршити уколико правно лице, у року који суд одреди (тзв. време проверавања), не учини ново кривично дело. Период проверавања не може бити краћи од једне нити дужи од три године. При одлучивању о изрицању условне осуде, суд посебно цени: степен одговорности правног лица за учињено кривично дело, мере које је правно лице предузело ради спречавања и откривања кривичних дела, као и радње које је предузело према одговорном лицу након извршеног кривичног дела.⁵⁶ Ако правно лице у време провере учини нова кривична дела са изреченом казном пет милиона динара или више, условна осуда се обавезно опозива. За дело са изреченом казном мањом од пет милиона, суд може, али не мора да опозове условну осуду у зависности од тежине и сличности дела. У случају да се условна осуда опозове, изриче се јединствена казна за сва дела. Ако се не опозове, суд може изрећи условну осуду или казну за ново дело. За нову условну осуду одређује се нови рок провере (1–3 године). Ако у том року правно лице понови дело или учини ново следи опозив и казна.⁵⁷ У погледу мера безбедности постоје следеће врсте: „1) забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова; 2) одузимање предмета; 3) јавно објављивање пресуде. Суд може одговорном правном лицу изрећи једну или више мера безбедности када постоје услови за њихово изрицање предвиђени законом. Мере безбедности одузимање предмета и јавно објављивање пресуде могу се изрећи ако је одговорном правном лицу изречена условна осуда.“⁵⁸

Закон не наводи тачно за која кривична дела може да одговара правно лице или одговорно лице у њему, али им омогућава да, под одређеним условима, кривично одговарају за дела предвиђена Кривичним закоником или посебним законима. Такође, Закон детаљно уређује како изгледа кривични поступак против правног лица. Тамо где овај закон није дао решења, примењују се супсидијерно правила ЗКП-а. На тај начин, створена је добра правна основа за рад судова и других надлежних органа у оваквим случајевима. Осим тога, Закон предвиђа и како се спроводе казне изречене правном лицу. У суштини, постоји комплетан правни оквир за кажњавање правних лица, у складу са потребом да се наше законодавство усклади са правилима Европске уније.⁵⁹

Међутим, ова грана права и даље нема општеприхваћени назив, па је у употреби назив „корпоративно кривично право“ као покушај да се укаже да је у питању криминалитет корпорација (правних лица, иако се појам „корпорација“ не користи у домаћем праву, његова честа употреба у пословном језику, као и у домаћој и светској криминолошкој литератури, представљају

56 Члан 20 Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

57 Члан 21 Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

58 Члан 23 Закона о одговорности правних лица за кривична дела.

59 И. Јоксић, *op. cit.*, 139.

довољан разлог да се тај израз прихвати)⁶⁰, које послују у својству привредних субјеката у домаћем и иностраном пословању.⁶¹ Такође, и назив „компанијско кривично право“ би био одговарајући јер представља праву слику садржине и суштине кривичне одговорности компанија, као колективних тела. Користи се и шири појам, а то је кривично привредно право.⁶² Према свом називу одмах указује на садржину која има двојак карактер. Са једне стране, односи се на привредне субјекте који чине кривична дела, а са друге стране, на сама кривична дела која се тичу привреде (тзв. привредни криминалитет). Такав појам је шири од ранијег „привредног казненог права“, које је обухватало само привредне преступе и чији је основ био Закон о привредним преступима из 1977. године.⁶³ Када се овако разуме, корпоративно кривично право се сматра посебним кривичним правом, јер се примењује на одређене категорије субјеката, слично као што постоји посебно малолетничко⁶⁴ или војно кривично право⁶⁵ прилагођено специфичним категоријама лица (као што су малолетници или војна лица). Међутим, и данас се у српском праву користи термин привредно казнено право (пored кривичног) и обухвата јавноправне деликте правних лица: кривична дела, привредне преступе и административно-казнено тј. прекршајно право.⁶⁶ Термин корпоративни криминалитет или корпорацијски криминалитет такође се користе и у криминалистици и социологији.⁶⁷ Иако се ови термини најчешће повезују са кривичним делима у привредној сфери коју чине привредни субјекти, они обухватају и ширу категорију. Криминалне активности у привреди често се преплићу са другим делима, као што су злоупотребе службеног положаја, еколошки криминалитет или повреде права запослених. Зато се израз корпоративни криминалитет користи да обухвати све врсте криминалних радњи које чине колективитети у оквиру свог пословања.⁶⁸

60 Ђ. Игњатовић, *Криминологија*, десето измењено и допуњено издање, Правни Факултет Универзитета у Београду, Београд, 2010, 111. Цитирано у М. Милошевић, *Одговорност правних лица за кривична дела*, Правни факултет Београд, 2012, 10.

61 Д. Јовашевић, „Кривична одговорност правних лица у Републици Србији“, *Војно дело*, 2019, 113.

62 М. Симовић, Д. Јовашевић, В. Симовић, *Привредно казнено право*, Источно Сарајево, 2016, 5–14. Цитирано у Д. Јовашевић, *op. cit.*, 113.

63 Д. Јовашевић, *Коментар Закона о привредним преступима*, Београд, 2001. Цитирано у Д. Јовашевић, *op. cit.*, 113.

64 Д. Јовашевић, *Малолетничко кривично право*, Ниш, 2011, 4–11. Цитирано у Д. Јовашевић, *op. cit.*, 113.

65 В. Грозданић, М. Шкорић, *Увод у казнено право*, Опћи дио, Ријека, 2009, 5. Цитирано у Д. Јовашевић, *op. cit.*, 113.

66 Д. Јовашевић, *op. cit.*, 113–114.

67 М. Милошевић, *op. cit.*, 9.

68 Г. П. Илић, „Одговорност правних лица за кривична дела као предмет (посебног) кривичног законодавства“, *Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосудја*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и „Intermex“ Београд, Златибор-Београд, 2007, 206. Цитирано у М. Милошевић, *op. cit.*, 9.

Научна класификација корпоративног криминалитета може се вршити по различитим основама и то према жртвама, врсти корпорације, области пословања или врсти кривичног дела. У стручној литератури развијене су различите типологије, засноване на више критеријума. Један од приступа полази од профила жртве, па се разликује криминалитет усмерен против запослених, других корпорација, потрошача или шире друштвене заједнице. Други критеријум односи се на величину и домет корпорације која извршава криминалне акте, од малих локалних корпорација, великих националних до транснационалних. Постоји и класификација заснована на делатности у којој је кривично дело извршено, као што су фармацеутска, прехранбена, ауто индустрија, банкарство итд. Коначно, поједини аутори предлажу поделу према врсти криминалног деловања на пример, на преваре, корупцију или насилне акте. Ипак, ниједан од ових модела није у потпуности довољан да обухвати комплексност корпоративног криминалитета.⁶⁹ Такође се у теоријској анализи све чешће користе различити термини као што су економски, финансијски, или криминалитет „белог оковратника“.⁷⁰ Потребно је одредити и која кривична дела спадају у област привредног криминалитета.⁷¹

Већина теоретичара сматра да привредни криминал не обухвата само кривична дела из главе XXII⁷² Кривичног законика, која су уперена против привреде, већ и кривична дела против здравља људи (глава XXIII) и дела

69 М. Милошевић, *op. cit.*, 24.

70 А. Стевановић, Д. М. Цветковић, „Појам и карактеристике привредног криминалитета“, *PKKП*, 2019, 51.

71 А. Р. Ивановић, „Привредни криминалитет и корупција у Републици Србији“, *Криминалистичке теме, Часопис за криминалистику, криминологију и сигурносне студије*, 2009, 156.

72 У глави 22. Кривичног законика (*Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024) под насловом „Кривична дела против привреде“, предвиђено је 29 кривичних дела, и то: Превара у обављању привредне делатности (члан 223), Превара у осигурању (члан 223а), Проневера у обављању привредне делатности (члан 224), Злоупотреба поверења у обављању привредне делатности (члан 224а), Пореска утаја (члан 225), Неуплаћивање пореза по одбитку (члан 226), Злоупотреба положаја одговорног лица (члан 227), Злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 228), Злоупотреба у поступку приватизације (члан 228а), Закључење рестриктивног споразума (члан 229), Примање мита у обављању привредне делатности (члан 230), Давање мита у обављању привредне делатности (члан 231), Проузроковање стечаја (члан 232), Проузроковање лажног стечаја (члан 232а), Оштећење поверилаца (члан 233), Недозвољена производња (члан 234), Недозвољена трговина (члан 235), Кријумчарење (члан 236), Онемогућавање вршења контроле (члан 237), Неовлашћена употреба туђег пословног имена и друге посебне ознаке робе или услуга (члан 238), Нарушавање пословног угледа и кредитне способности (члан 239), Одавање пословне тајне (члан 240), Фалсификовање новца (члан 241), Фалсификовање хартија од вредности (члан 242), Фалсификовање и злоупотреба платних картица (члан 243), Фалсификовање знакова за вредност (члан 244), Фалсификовање знакова, односно државних жигова за обележавање робе, мерила

против службене дужности (глава XXXIII). Ово мишљење се углавном ослања на формални критеријум то јест на то како су та дела правно дефинисана као кривична. Привредни деликти се могу појавити у различитим делатностима, као што су производња, складиштење, унутрашња и спољна трговина, благајничко пословање и књиговодство.⁷³ „Типични деликти привредног криминалитета су: фалсификовање новца, пореска утаја, кријумчарење, прање новца, проузроковање стечаја, недозвољена трговина, про-
невера, примање мита, давање мита, фалсификовање исправе и слично.“⁷⁴

Примање и давања мита су елементи корупције, па посебну пажњу треба посветити овој теми јер је корупција као феномен и појава веома сложена. Реч „корупција“ потиче од латинске речи *corruptio*, која значи поквареност, изопаченост,⁷⁵ поткупљивост.⁷⁶ У ширем смислу, корупција подразумева злоупотребу службене дужности ради личне добити, те подмићивање и поткупљивање службених лица.⁷⁷ Први пут реч корупција користио је Аристотел, и то у контексту негативног односа према држави и друштву. Овај појам је током историје често изазивао бројне расправе. Данас се корупција обично повезује са људима из виших друштвених слојева, посебно онима који имају материјално богатство или се баве политиком, чиме се ствара систем у којем су такве особе привилеговане. То је једна негативна друштвена појава, која угрожава како државне тако и привредне институције да функционишу на основу закона. Карактерише је широка распрострањеност, стална променљивост, вођена је личном користи, обично је скривена, јавља се у различитим облицима, тешко се доказује у кривичном поступку и има специфичне циљеве и извршиоце.⁷⁸ Прописана је посебним Законом о спречавању корупције.⁷⁹ Посебни закони такође прописују кривична дела, поред општих кривичних дела против привреде садржаних у Кривичном законнику, због чега је појам привредног криминалитета знатно шири од оног који обухвата само привредна кривична дела у оквиру Кривичног законика.⁸⁰ Али имајући у виду да Закон о одговорности правних

и предмета од драгоцених метала (члан 244а), Прављење, набављање и давање другом средстава за фалсификовање члан (244б), Прање новца (члан 245).

73 С. Ђукић: „Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди“, *Војно дело*, 2016, 172.

74 *Ibid.*, 173.

75 Вујаклија, 1986:472, цитирано у С. Ђукић, *op. cit.*, 169, 173.

76 М. Клеут, *Коруптивна кривична дела у законодавству РС*, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, 2021, 4.

77 Николић, 2010:166, цитирано у С. Ђукић, *op. cit.*, 173.

78 Зиројевић, 2019, 129, цитирано у М. Клеут, *op. cit.*, 4.

79 Закон о спречавању корупције, *Службени гласник РС*, бр. 35/2019, 88/2019, 11/2021 – аутентично тумачење, 94/2021 и 14/2022.

80 <https://projuris.org/blog/krivichna-odgovornost-u-privredi/>, 24. април 2025. На пример, Закон о привредним друштвима, у тринаестом делу, прописује четири кривична дела и то: 1) Давање изјаве неистинитог садржаја, члан 581 Кривичног законика (*Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018,

лица за кривична дела садржи, поред правила из кривичног законодавства и то из материјалног, процесног и извршног, и правила када упућује на супсидијарну примену посебних закона, у делу где није детаљно регулисао питања која се могу појавити у пракси.⁸¹

4. ОДГОВОРНОСТ ПРАВНОГ ЛИЦА ЗА ПРИВРЕДНЕ ПРЕСТУПЕ

Привредни преступи⁸², као облик одговорности предузећа заједно са прекршајима, конституисани су после Другог светског рата. Друштвени

95/2018, 91/2019, 109/2021 и 19/2025), 2) Закључење правног посла или предузимање радње у случају постојања личног интереса (члан 582 КЗ), 3) Повреда дужности избегавања сукоба интереса (члан 583 КЗ), 4) Повреда дужности заступника да поступа у складу са ограничењима овлашћења за заступање (члан 584 КЗ). Закон о стечају предвиђа такође четири кривична дела: 1) Пријављивање лажног стечаја, члан 204 Закона о стечају (*Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018), 2) Необавештавање о намерењу потраживања, члан 204а Закона о стечају, 3) Располагање имовином стечајног дужника после отварања стечајног поступка, члан 205 Закона о стечају и 4) Лажно приказивање и прикривање чињеница у унапред припремљеном плану реорганизације, члан 206 Закона о стечају

Закон о тржишту капитала (*Службени гласник РС*, бр. 129/2021) предвиђа три кривична дела: 1) Забрана манипулације на тржишту (члан 279), 2) Коришћење, откривање и препоручивање инсајдерских информација (члан 403), 3) Неовлашћено пружање инвестиционих услуга (члан 404); У Закону о банкама (*Службени гласник РС*, бр. 107/2005, 91/2010, 14/2015 и 19/2025) предвиђена су три неименована кривична дела (чланови 135-136а) и односе се на финансијско пословање без дозволе за рад Народне банке Србије; Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре (*Службени гласник РС*, бр. 99/2011, 83/2014, 31/2019 и 105/2021) прописује једно кривично дело (члан 45); Такође и следећи закони прописују кривична дела: Закон о девизном пословању (*Службени гласник РС*, бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014, 30/2018 и 19/2025), Закон о робним берзама (*Службени гласник РС*, бр. 52/2019), Закон о преузимању акционарских друштава (*Службени гласник РС*, бр. 46/2006, 107/2009, 99/2011 и 108/2016), Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима (*Службени гласник РС*, бр. 85/2005 и 31/2011), Закон о алтернативним инвестиционим фондовима (*Службени гласник РС*, бр. 73/2019 и 94/2024), Закон о отвореним инвестиционим фондовима са јавном понудом (*Службени гласник РС*, бр. 73/2019 и 94/2024), Закон о приватизацији (*Службени гласник РС*, бр. 83/2014, 46/2015, 112/2015, 20/2016 – аутентично тумачење и 19/2025), Закон о водама (*Службени гласник РС*, бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018 и 95/2018 – др. закон), Закон о средствима за заштиту биља (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009 и 17/2019), Закон о здрављу биља (*Службени гласник РС*, бр. 41/2009 и 17/2019), Закон о ветеринарству (*Службени гласник РС*, бр. 91/2005, 30/2010, 93/2012 и 17/2019 – др. закон), Закон о спречавању допинга у спорту (*Службени гласник РС*, бр. 111/2014 и 47/2021) и др.

81 И. Јоксић, *op. cit.*, 140.

82 Сам појам привредни преступ је први пут уведен 1954. године у Закону о привредним судовима. М. Станковић, *op. cit.*, 40.

систем и економски односи из тог периода, где је самоуправни модел привредног организовања постојао као основна организација удруженог рада, а друштво било титулар својине овог облика повезивања предузећа, отежавало је увођење „кривичне одговорности за противправне радње и поступке њихових органа“.⁸³ Међутим како се мењао облик тржишног пословања, појавиле су се нове форме привредног криминалитета.⁸⁴ 1973. године, изменом Закона о привредним преступима, привредни преступ је дефинисан као „повреда правила о привредном и финансијском пословању коју је учинило правно лице и одговорно лице у правном лицу...“⁸⁵, те је заузет став да се привредни преступи налазе између прекршаја и кривичних дела и представљају средњу категорију кажњивих дела.⁸⁶ Даљим изменама Закона о привредним преступима из 1986. године, уводи се елемент друштвене опасности у појам привредног преступа, али употребом термина „друштвено штетна повреда прописа“ да би се разликовали од кривичних дела.⁸⁷

Важећи Закон о привредним преступима у члану 2. став 1 и дефинише привредни преступ као „друштвено штетну повреду прописа о привредном или финансијском пословању која је проузроковала или је могла проузроковати теже последице и која је прописом надлежног органа одређена као привредни преступ.“⁸⁸ Дакле, заштитни објект је привредно и финансијско пословање, док прекршаји пружају заштиту скоро у свим областима рада и живота.⁸⁹ Такође, привредни преступи су друштвено штетна дела, док су код прекршаја штетне последице, те је разлика између њих у квантитету разликовања друштвене опасности.⁹⁰

„Правно лице је одговорно за привредни преступ ако је до извршења привредног преступа дошло радњом или пропуштањем дужног надзора од стране органа управљања или одговорног лица, или радњом другог лица које је било овлашћено да поступа у име правног лица.“⁹¹

Само они поступци и пропусти који су изричито одређени законима и прописима из области привредног и финансијског пословања могу се

83 И. Јоксић, *op. cit.*, 130.

84 *Ibidem*.

85 И. Симовић Хибер, „Кривична одговорност правних лица и привредни преступи: да ли је разликовање само терминолошке природе?“ *Анали правног факултета*, 1995, 216–217.

86 *Ibid.*, 217.

87 Мирослав Врховшек, „Одговорност правних лица за привредне преступе или кривична одговорност правних лица де леге ференда“, *Право – теорија и пракса*, Нови Сад, 4/1999, 5. Цитирано у И. Јоксић, *op. cit.*, 130–131.

88 *Службени лист СФРЈ*, бр. 4/77, 36/77 - испр., 14/85, 10/86 (пречишћен текст), 74/87, 57/89 и 3/90 и *Службени лист СРЈ*, бр. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 и 64/2001 и *Службени гласник РС*, бр. 101/2005 - др. Закон.

89 М. Станковић, *op. cit.*, 40.

90 Д. Јовашевић, *Коментар Закона о привредним преступима*, Београд, НИУ Службени лист СРЈ, 1997, 9. Цитирано у М. Станковић, *op. cit.*, 40.

91 Члан 9 Закона о привредним преступима.

квалификовати као привредни преступи. „Неки од прописа који предвиђају привредне преступе су Закон о рачуноводству, Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма, Закон о планирању и изградњи, Закон о енергетици, Закон о тржишту капитала, Закон о заштити животне средине и други.“⁹² Међутим, проблем се јавља услед неслагласности одредби неких посебних закона са одредбама Закона о привредним преступима које прописују висину новчаних казни и врсте заштитних мера, те би нови Закон о привредним преступима који се очекује олакшао многе дилеме.⁹³

5. ЗАКЉУЧАК

Овај рад је анализирао *ratio legis* усвојених законских решења. Код одговорности правног лица за прекршаје, реч је о супсидијаној одговорности или идентификационој одговорности код које правно лице одговара за понашања других људи који га представљају. У судској пракси постоје случајеви где се тражи његова кривица, док је већинско становиште да је реч о објективној одговорности за другог јер је правно лице одговорно због пропуштања одговарајућег надзора одговорног лица или радње другог лица и управо тај пропуст или радња је и централна тема овог рада, јер се односи на све три врсте одговорности. Посебни закони такође прописују све три врсте одговорности, а код привредних преступа, поједине одредбе тих посебних закона, нису у сагласности са појединим одредбама Закона о привредним преступима и очекује се да нови закон отклони те недоумице. Такође постоји неусклађеност и са кривичним делима и прекршајима, али је постојање привредних преступа и даље неопходно због свих друштвених промена које су праћене криминалитетом, те уз постојање Закона о одговорности правних лица за кривична дела и Закона о прекршајима, представља употпуњену целину казнене одговорности правних лица.

ЛИТЕРАТУРА

- Врховшек М., „Услови одговорности правног лица за кривично дело“, *Анали Правној факултету у Београду*, 2/2008.
- Голубовић К. *et al.*, *Водич кроз привредно казнене-поступке: прекршаји и привредни преступи*, Комитет правника за људска права – Yucorn, <https://www.otvorenavratapravosudja.rs/vodici/vodic-kroz-privredno-kaznene-postupke-prekrasaji-i-privredni-prestupi>.
- Делибашић Т., „Материјалноправна и процесна својства одговорности правног и одговорног лица“, *Право и привреда*, 4-6/2016.

⁹² К. Голубовић *et al.*, *op. cit.*, 33.

⁹³ М. Иконић, *op. cit.*, 132.

- Ђукић С., „Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди“, *Војно дело*, 2016.
- Ивановић А. Р., „Привредни криминалитет и корупција у Републици Србији“, *Криминалистичке теме, Часопис за криминалистику, криминологију и сигурносне студије*, 2009.
- Иконић М., „Одговорност привредних субјеката за привредне преступе“, *Право и привреда*, 4-6/2024.
- Илић Г. П., *Одговорност правних лица за кривична дела*, Универзитет Београду – Правни факултет, 2021,
https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2021/10/G.P.Ilic_Predgovor.Z.OPL_kd.pdf.
- Јовић М., „Прекршајна одговорност“, *Правне теме: часопис Дејармана за правне науке Универзитета у Новом Пазару*, 6/2015.
- Јовашевић Д., „Кривична одговорност правних лица у Републици Србији“, *Безбедност, Војно дело*, 2019.
- Јоксић И., „Кривичноправни аспект одговорности правних лица, *Право – теорија и пракса*, 7-8/2010.
- Клеут М., *Коруптивна кривична дела у законодавству РС*, Универзитет у Београду, Факултет безбедности, 2021.
- Милошевић М., *Одговорност правних лица за кривична дела*, Правни факултет Београд, 2012.
- Мрвић Петровић Н., „Одговорност правних лица и предузетника по новом закону о прекршајима“, *Право и привреда*, 4–6/2014.
- Норе (Ћир. Хопе) Т. *et al.*, Одговорност правних лица за кривично дело корупције, *Савез Европ*, 2020.
- Симовић Хибер И., „Кривична одговорност правних лица и привредни преступи: да ли је разликовање само термиолошке природе?“ *Анали правних факултета*, 1995.
- Станковић М., „Деликтна одговорност правних лица“, *Право – теорија и пракса*, 2015.
- Стевановић А., Цветковић Д. М., „Појам и карактеристике привредног криминалитета“, *РККП*, 2019.
- Шупут Ј., „Одговорност правног лица за кривична дела“, *Страни правни животи*, 1/2009.
- Шушњара М., „Одговорност субјеката у прекршајном праву“, *МНГ Центар*,
<https://mngcentar.com/site/FileContent/Resource/BazaZnanja/Pravo/Fajlovi/OdgovornostSubjekata.pdf>

Milica Ilić*

LIABILITY OF LEGAL PERSONS FOR CRIMINAL OFFENCES, COMMERCIAL OFFENCES AND MISDEMEANOURS

Abstract

This article presents a comparative overview and analysis of the liability of legal persons for misdemeanours, commercial offences, and criminal offences. In Serbian law, these public law violations committed by legal persons are encompassed by the term economic penal law. The term administrative penal law is also used in reference to misdemeanours, and legal theory generally considers the liability of legal persons in such cases to be strict. This arises from the failure of the management body, liable person, or another authorised person acting on behalf of the legal person at the time of the misdemeanour to exercise due supervision. However, recent case law from misdemeanour courts increasingly requires an explanation of the legal person's fault, reflecting a shift toward the theory of fault-based liability. The failure of the liable person to exercise due supervision is a common element in all three forms of liability addressed in this article, each of which is analysed in detail. Liability of a legal person for commercial offences and misdemeanours was established after World War II, whereas liability of legal persons for criminal offences is a relatively recent development.

Keywords: legal person, liable person, criminal offence, misdemeanour, commercial offence.

* PhD candidate at Deák Ferenc Doctoral School of Law, University of Miskolc; mail: adv.milicailic@gmail.com.